

**İklim Değişikliği ile Mücadelenin Hukuki Alt Yapısına İlişkin
Türkiye Barolar Birliği Çevre ve Kent Komisyonu Başkanı
Av. Gökhan Candoğan'ın Açıklaması**

Geleceğin Değil Bugünün Meselesi Olarak İklim Değişikliği

Birleşmiş Milletler (BM) Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) tarafından hazırlanan 7 Ağustos 2021 tarihli rapor¹ ile ilgili değerlendirme yapan BM Genel Sekreteri António Guterres, Rapor'un "*insanlık için kırmızı alarm zilleri çaldığını*" ve "*alarm zillerinin kulakları sağır edecek seviyede ve kanıtlar reddedilemeyecek nitelikte*"² olduğunu söyledi.

İnsan kaynaklı iklim değişikliği konusunda ciddi bir bilimsel mutabakat olduğu bilinmekle beraber, son Rapor çok daha net ifadelerle durumu vurguluyor; "*İnsan etkisinin atmosferi, karaları ve denizleri ısıttığı tartışmasız.*"

Rapor'a göre, Paris İklim Anlaşması ile ortaya konulan **1.5° C'lik ısınma eşiği, çok değil, en fazla 20 yıl sonra aşılmış olacak** ve birbirini etkileyen/tetikleyen bir dizi iklim süreci devreye girecek. İklim değişikliğinin bir diğer göstergesi, eşlikçisi olan atmosferdeki karbon oranını gösterir veriler de bu olumsuzluğu destekliyor. Son

---

¹ IPCC, 2021: Summary for Policymakers. In: Climate Change 2021: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change

² <https://turkey.un.org/tr/139350-hukumetlerarasi-iklim-degisikligi-paneli-kuresel-isinma-insan-kaynakli-ve-daha-once>

10 bin yılda neredeyse sabit halde, milyonda 250 parçacık seviyesinde olan **atmosferdeki karbon miktarı 1988 yılında milyonda 350 parçacığa ulaşarak** hassas bir sınıra erişmişken, aradan geçen 30 yılda milyonda 415 parçacığa (ppm) ulaştı. Belki 10 yıla kalmadan, kritik eşik olan milyonda 450 parçacığa varılması halinde, iklim değişikliği süreci geri döndürülemez bir akışa girebilir.

Aşırı iklim olayları (*kuraklık, aşırı yağış ve seller*) giderek artan sıklık ve şiddette gerçekleşmeye başlayacak, kıyı bölgelerinde özellikle Akdeniz havzasında deniz seviyeleri hızla yükselecek, mevsim döngülerinin değişimi ile sıcak mevsimler uzarken soğuk mevsimler kılalacak, sıcak hava dalgaları pek çok şehirde yaşamı sürdürülemez hale getirecek. Rapor'un Akdeniz havzasına özel değerlendirmelerinde ise, **bölgede hidrolik, tarımsal ve ekolojik kuraklığın artabileceği**, küresel ısınmanın 2°C ve üzerinde artışı halinde çoraklık ve yangına sebep olan hava koşullarının meydana geleceği³ belirtiliyor.

Rapor'daki bilgiler, ilk defa ortaya konulmuyor belki ama bulgular daha net ve sonuç ilk kez bu kadar yakın geleceğe atıflar yapıyor. Şu soru artık anlamını yitirdi; *iklim değişikliğinin olumsuz etkileri ne zaman görülmeye başlayacak?* Zira, süreç çoktan işlemeye başlamış durumda.

---

³ <https://iklimgazetesi.com/ippc-degerlendirme-raporunda-one-cikan-notlar/>

Pandemi, Müsilaj, Orman Yangınları ve Seller; Başka İşarete Gerek Var mı?

Pandemi'nin başlamasından bu yana geçen bir buçuk yılı aşkın süre, bildiğimiz hayata ve beklentilerimize dair ciddi bir sarsıntı yarattı. Tüm Dünya, elbirliğiyle mücadele etmesine rağmen, pandemi koşulları bir türlü hafiflemiyor, ısrarla “*normale dönme*” isteğimiz bir türlü gerçekleşmiyor. Öngörülebilirlik koşulları tamamıyla ortadan kalkmış durumda; yarın, bir ay sonra, bir yıl sonra ne olacak? Çocuklarımız okula dönebilecek mi? Tekrarı, benzeri olacak mı? Ekonomi toparlanacak mı?

Yetmedi; üstüne çözülemeyen yeni sorunlar ortaya çıktı. Kuraklık, büyük kentlerin kaygı yaratan su sorunları, Marmara Denizi'ni yok oluşa sürüklemeye gücü bulunan deniz salyası (müsilaj) meselesi, söndürülemeyen yangınlar, bir anda beliriveren, karşı konulamayan, canlara mal olan seller; neler oluyor, sahiden?

Ne olduğu, bizim için açık. Sanayi devrimi ile birlikte başlayan ve bilim insanları tarafından “**insan çağı**” (*Antroposen*) olarak tanımlanan dönemde yeni bir aşamaya geçilmiş ve iklim değişikliğinin olumsuz etkileri gündelik yaşam normu haline gelmeye başlamıştır. *Holosen* adı verilen son 10 bin yıllık dönemde, artı-eksi 1 derecelik farklar ile dünya tarihinde ilk kez dengelenen iklim, istikrara kavuşan mevsimler, sabitlenen deniz seviyeleri sayesinde insan uygarlığının önü açılmıştır. Buna karşın, 10 bin yıllık

ılıman, dengeli iklim dönemi sadece 50 yıllık dönemde insan faaliyetleri değişime uğramaya başlamış ve ilk kez sıcaklık artışı 1 dereceyi aşmıştır.

Yukarıda aktarılan BM Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) Raporu'nun (*Ağustos 2021*) yazarlarından birisi olan Oxford Üniversitesi'nden Dr. Friederike Otto'nun deyişle, "**iklim değişikliği geleceğin sorunu değil, bugünü ve her bölgeyi etkileyen bir sorun**" oldu.

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nde (BMİDÇS) "**karşılaştırılabilir bir zaman döneminde gözlenen doğal iklim değişikliğine ek olarak, doğrudan ya da dolaylı olarak küresel atmosferin bileşimini bozan insan etkinlikleri sonucunda iklimde oluşan bir değişiklik**" şeklinde tanımlanan iklim değişikliği olgusu teorik, soyut ve geleceğe dair bir tartışma olmaktan çıkmıştır.

Bugün, bir anlamda, "*çevre sorunları*" kavramı giderek farklılaşmış ve yan, tali, ikincil bir mesele olmaktan çıkmıştır. Belki de "*çevre sorunu*" değil, gerek ülkeler gerekse bir bütün olarak Dünya için bir *güvenlik, bir varoluş sorununa* dönüşmüş asli bir mesele var önümüzde.

Dünya’da yaşamın sürdürülebilmesi için mevcut işleyişlerini korumamız gereken *iklim, biyolojik çeşitlilik, orman ekosistemleri, hidrolojik döngü ve besin akış sistemlerinde* ciddi sıkıntılar yaşandığını görüyoruz. **Birbiriyle bağlantılı** bu sistemlerin sürdürülemez hale gelmesi, bildiğimiz yaşamın sona ermesi anlamına gelecektir.

İklim değişikliğinin olumsuz etkilerini en fazla yaşayacak bölgelerden birisi olan Akdeniz’de yer alan ve bölgede değişimin etkilerini en fazla yaşaması beklenen ülkemizde, yakın zamanda gerçekleşen afetler, bilimsel öngörülerin ne kadar haklı ve yerinde olduğunu ortaya koymuştur.

Marmara Denizi’nde gerçekleşen **müsilaj** sorunu bunun iyi bir örneğidir. Bilim insanlarının yıllardan bu yana uyardıkları risk gerçekleşiyor; aşırı nüfus ve plansız bir büyümenin eseri olarak, 1990’lardan sonra, her tür atığımızı doğru dürüst arıtmadan derin deniz deşarjı ile yaşayan bir eko-sistem değil de bir “*alıcı ortam*” olarak gördüğümüz Marmara Denizi’ne boşaltmamız sonucunda, **nadir bir deniz varlığı bataklığa dönüşme noktasına gelmiştir.**

Marmara Denizi gibi görece durgun, kapalı bir eko-sistemde, etrafındaki yedi şehrin tamamının bütün kentsel atık suları ve sanayi-tarım atıkları 1989 yılından bu yana derin deniz deşarjı yoluyla doğrudan Marmara Denizi’ne veya Marmara Denizi’ne akan derelere boşaltılmıştır. Bu sürecin başlamasından hemen sonra

Marmara Denizi'ndeki **biyolojik çeşitlilik inanılmaz ölçüde azalırken**, Marmara'ya özgü balıklar ve diğer deniz canlıları bir bir ortadan kaybolmuştur. Oksijensiz kalan Marmara Denizi'nde *ötrofikasyon* ile deniz salyası sorunu ortaya çıkmıştır.

Neyi, Ne Zaman ve Nasıl Yapmalıyız?

Peki, ne yapmalıyız?

Küresel anlamda çevre sorunlarının ortaya çıkmaya başlamasıyla birlikte BM tarafından uluslararası konferanslar düzenlenmeye başlanmıştır. 3 Aralık 1968'de BM Genel Kurulu'nda kabul edilen 2398 sayılı "*İnsan Çevresinin Sorunları*" başlıklı Karar ile yapılması kararlaştırılan ve 5-16 Haziran 1972'de Stockholm'de yapılan "*İnsan Çevresi Konferansı*" ile başlayan bu süreçte anlamlı bir yol haritası belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu konferansların her birinin sonunda **bir politika belgesi, bir eylem planı ve bir kurumsal yapı oluşturulmaya** gayret edilmiştir. Nitekim, 1972'de yapılan Stockholm Konferansı sonucunda; 26 ilkeden oluşan **İnsan Çevresine Dair Stockholm Bildirgesi** ile 109 tavsiye içeren **İnsan Çevresi Eylem Planı** kabul edilmiş ve tavsiyelerden birisine uygun olarak, çevre işlerinin organizasyonunu yapmak üzere yeni bir organ olarak **BM Çevre Programı (UNEP)** kurulmuştur. 1972'de yapılan Konferans sonucunda kabul edilen

Bildiri ve Eylem Planı, bugün uluslararası çevre hukukunun özü/esası olarak genel bir kabul görmektedir.

Bugün Türkiye'nin karşılaştığı sorunun **mevcut, bilinen çözümleri, kurum ve ilkeleri geçersiz kıldığını** düşündüğümüzde; ulusal bir katılım ve mümkün olan en büyük oydaşlıkla bir büyük buluşma gerçekleştirilerek bir politika belgesi oluşturulması, bir eylem planı belirlenmesi ve iklim değişikliği olgusu temelinde alınacak bütün yönetsel karar ve süreçleri oluşturmak ve takip etmek üzere yeni bir kurumsal yapı tesisi kaçınılmazı mümkün olmayan bir zorunluluk olarak görülmektedir.

Müsilaj sorununda uygulanan yöntem, taleplerimizin destekleyicisi olmuştur. Marmara Denizi eko-sisteminde yaşamı sürdürülemez hale getirme riski taşıyan sorunun “görünür” hale gelmesinden sonra, 6 Haziran 2021’de merkezi ve yerel idarelerin üst düzey temsilcileri ile geniş katılımlı bir toplantı düzenlenmiştir. Toplantının ardından T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanı tarafından yapılan açıklama ile; Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Başkanı, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı, Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı, Tekirdağ Büyükşehir Belediye Başkanı, Balıkesir Büyükşehir Belediye Başkanı, Sakarya Büyükşehir Belediye Başkanı, Çanakkale Belediye Başkanı, Yalova Belediye Başkanı, Edirne Belediye Başkanı, Bağcılar Belediye Başkanı, Büyükçekmece Belediye Başkanı ve Gelibolu Belediye Başkanı tarafından imzalanan “**Marmara Denizi**

Koruma Eylem Planı”⁴ ilan edilmiştir. Farklı siyasi partilerden merkezi idare ve yerel yöneticilerin biraraya gelerek, doğru

---

4“ MARMARA DENİZİ KORUMA EYLEM PLANI”

EYLEM 1. Marmara bölgesinde kirliliğin azaltılması ve izleme çalışmalarının yürütülmesi amacıyla; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, ilgili kurum ve kuruluşlar, üniversiteler, sanayi odaları ve STK’lardan müteşekkil Koordinasyon Kurulu; Marmara Belediyeler Birliği bünyesinde ise Bilim ve Teknik Kurulu oluşturulacak.

EYLEM 2. Marmara Denizi Bütünleşik Stratejik Planı üç ay içerisinde hazırlanarak çalışmalar bu plan çerçevesinde yürütülecek.

EYLEM 3. Marmara Denizi’nin tamamını koruma alanı olarak belirleme çalışmaları başlatılacak, 2021 yılı sonuna kadar tamamlanacak.

EYLEM 4. Acil müdahale kapsamında 8 Haziran 2021 tarihinden itibaren, 7/24 esasıyla, Marmara Denizi’ndeki müsilajın bilimsel temelli yöntemlerle tamamen temizlenmesine yönelik çalışmalar başlatılacak.

EYLEM 5. Bölgede bulunan mevcut atıksu arıtma tesislerinin tamamı ileri biyolojik arıtma tesisine dönüştürülecek. Atıksuların ileri biyolojik arıtım yapılmaksızın Marmara Denizi’ne deşarjını engelleyici hedefler doğrultusunda çalışmalar yürütülecek.

EYLEM 6. Marmara Denizi’ne deşarj yapan atıksu arıtma tesislerinin deşarj standartları 3 ay içerisinde güncellenerek hayata geçirilecek.

EYLEM 7. Arıtılmış atıksuların mümkün olan her yerde yeniden kullanımı artırılacak, desteklenecek. Temiz üretim teknikleri uygulanacak.

EYLEM 8. Atıksu arıtma tesislerini gerektiği gibi işletmeyen OSB’lerin rehabilitasyon ve iyileştirme çalışmalarıyla ileri arıtma teknolojilerine geçişi hızlandırılacak.

EYLEM 9. Atıksu arıtma tesislerinin yapımı ve işletilmesini çok daha kolay hale getirmek için kamu-özel sektör işbirliği modelleri hayata geçirilecek.

EYLEM 10. Marmara Denizi’ne gemilerin atıksularının boşaltılmasının önlenmesine yönelik üç ay içerisinde düzenleme yapılacak.

EYLEM 11. Tersanelerde temiz üretim teknikleri yaygınlaştırılacak.

EYLEM 12. Çevre ve Şehircilik Bakanlığımız tarafından yapılan çalışmalar çerçevesinde; alıcı ortama deşarj yapan atıksu arıtma tesislerinin tamamı 7/24 online izlenecek. Marmara Denizi’ndeki 91 izleme noktası 150’ye çıkarılacak. Türkiye Çevre Ajansı eliyle, Marmara Denizi ile ilişkili tüm havzalardaki denetimler uzaktan algılama, uydu ve erken uyarı sistemleri, insansız hava araçları ve radar sistemleri kullanılarak artırılacak.

EYLEM 13. Marmara Denizi kıyılarını kapsayacak şekilde Bölgesel Atık Yönetimi Eylem Planı ve Deniz Çöpleri Eylem Planı üç ay içerisinde hazırlanarak uygulamaya konulacak.

EYLEM 14. İyi tarım ve organik tarım uygulamaları ile basınçlı ve damlama sulama sistemleri yaygınlaştırılacaktır.

EYLEM 15. Marmara Denizi’yle ilişkili havzalarda, dere yataklarına yapay sulak alanlar ve tampon bölgeler oluşturularak kirliliğin denize ulaşması önlenecektir.

EYLEM 16. Zeytin karasuyu ve peynir altısu kaynaklı kirliliğin önlenmesi için, atık su azaltımını gerçekleştirecek teknolojik dönüşümler sağlanacaktır.

EYLEM 17. Fosfor ve yüzey aktif madde içeren temizlik malzemelerinin kullanımı aşamalı olarak azaltılacaktır. Organik temizlik ürünleri teşvik edilecektir.

EYLEM 18. Marmara Denizi’imizdeki tüm hayalet ağlar 1 yıl içerisinde temizlenecek.

tespitlere dayalı bir çalışma yapması, meselenin ciddiyetinin algılandığı sonucunu doğurmuştur. Bir bilim kurulu oluşturulması, 3 ay içerisinde bütünleşik stratejik plan açıklanacak olması önemlidir.

Ancak, diğer pek çok örnekte gördüğümüz gibi, önemli olan başlanan sürecin tam, etkin ve süresinde tamamlanabilmesidir.

Peki, bu noktada, ne durumdayız?

Güçlü ve İyi İşleyen Bir Sosyal Devleti Gerektirir Bu Soruna Karşı Ne Yapıyoruz?

Eylem Planı'nın 2.maddesinde "*Marmara Denizi Bütünleşik Stratejik Planı üç ay içerisinde hazırlanarak çalışmalar bu plan çerçevesinde yürütülecek*" denilmiştir. Haziran ayında bu açıklamanın yapıldığı düşünüldüğünde, Eylül ayında Bütünleşik Stratejik Plan'ın hazırlanmış olması gerekmektedir. Bu yönde kamuoyuna yansıyan bir gelişme olmamakla beraber, çalışmaların hızla sürdüğünü düşünmek istiyoruz. Ancak, aynı konuda TBMM tarafından alınan 10.06.2021 tarih ve 1287 sayılı karar ile "*Başta Marmara Denizi Olmak Üzere Denizlerimizdeki Müsilaj Sorununun Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Bir Meclis Araştırması Komisyonu*" kurulmuş ise de, 3

EYLEM 19. Balıkçılık faaliyetlerinin ekosistem temelli yapılması sağlanacak, koruma alanları geliştirilecek.

EYLEM 20. Müsilaj nedeniyle zarar gören balıkçılara ekonomik destek sağlanacaktır.

EYLEM 21. Deniz kirliliğinin önlenmesi ve vatandaşlarımızın bilinçlendirilmesi amacıyla çalışmalar yapılarak, kamuoyunun bilgilendirecek bir platform oluşturulacak.

EYLEM 22. Soğutma suları ve termal tesislerden oluşan sıcak suların Marmara Denizine etkilerinin azaltılmasına yönelik tedbirler alınacak

aylık çalışma süresine rağmen Komisyon'un kamuoyuna yansıyan bir faaliyetinin olmaması, görünürdeki temizlik ile meselenin rafa kaldırılmış olması gibi bir endişeyi ortaya çıkarmıştır. Marmara Denizi ölmek üzeredir ve bilim insanları görünürdeki temizliğin bu sürece hiçbir olumlu katkısının bulunmadığını açıklıkla ifade etmişlerdir.

25 Şubat 2021'de TBMM bünyesinde *"İklim Değişikliğinin En Aza İndirilmesi, Kuraklıkla Mücadele ve Su Kaynaklarının Verimli Kullanılması İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi"* amacıyla kurulan ve ilk toplantısını 31 Mart 2021 tarihinde yapan **Meclis Araştırma Komisyonu**, verilen ek süre de dolmasına rağmen, bugüne kadar raporunu tamamlayarak **açıkla(ya)mamıştır**. Çok farklı kesimlerden katılımcıları dinleyen, son derece anlamlı bir çalışma yapan Komisyon'un, özellikle yaz döneminde başlayan orman yangınları ve seller sonrasında, durumu ivedilikle ele alıp çözüm önerilerini Türkiye ile paylaşması çok yerinde olurdu.

Aynı şekilde; T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanı Murat Kurum, Ocak ayında yaptığı açıklamalarla, **yılın ilk yarısında İklim Kanunu'nun TBMM'den çıkacağını söylemişti**. İklim meselesine verilen önemi göstermek açısından, bu çalışmanın daha katılımcı bir süreçle hazırlanması beklenirdi ama gelinen noktada, henüz TBMM'ye sunulan bir çalışma olmaması, sorunlara anında reaksiyon gösterme açısından bütün kamu kurumları tarafından yapılan

çalışmaları anlamsız kılacak bir eksiklik. **Bir yol haritası, bir eylem planı ve bir kurumsal yapı olmadıktan sonra, iklim değişikliği ile mücadele ortak akıldan yoksun, bir yere varmayan pansumanvari çabalara kalmaktadır.**

Önümüzdeki Seçenek; En Büyük Soruna En Anlamlı Yönetim Modeli Olan Hukuk Devleti ile Çözüm Üretmek

T.C. Anayasası'nın 2.maddesinde belirtilen ilkelere uygun, demokratik bir yönetim anlayışı temelinde, giderek büyüyen iklim ve çevre sorunlarına karşı "*hukuk devleti*"ni tüm kurum ve kurallarıyla harekete geçirmek gerekmektedir. **Pandemi sürecinin genelgelerle yönetilmeye çalışılması gibi, kuraklık, yangınlar, seller ve müsilaj tehditlerine karşı da idari kararlarla süreç yönetilmeye çalışılmaktadır.** Bu, yanlıştır. Sorunlar, sivil toplum görüş ve katkılarına açık süreçlerin sonunda hazırlanacak yasa teklifleri ile TBMM önüne getirilmeli, her yönüyle tartışılmalı ve nihayetinde kabul edilecek bir yasa ile çözüm bulunmalıdır.

Katılımcılık, şeffaflık ve hesap verilebilirlik temelli bu hukuk devleti süreci, bu afetler kadar yıkıcı sonuçları olabilecek **komplo teorileri, yalan haberler ve manipülasyonlara verilecek en demokratik cevap** olacaktır.

Yöntem olarak hukuk devleti esas ve enstrümanlarının kullanılması, gerek Devlet, gerek yurttaşlar, gerekse de STK'lar açısından vazgeçilmez önemde olacak, meselenin özüne daha rahat

ilerlememizi, motivasyon ve odağımızın dağılmamasını sağlayacak, daha kalıcı çözümler üretmemizi teşvik edecektir.

Ötesinde, bütün toplumu kapsayacak bir yapı ile sorunun tartışılması ve çözümler üretilmesi; yetki, görev ve sorumlulukların paylaşımı noktasında şu anda yaşanan sorunlara çare olacaktır. Son olarak orman yangınları sürecinde olduğu gibi, insanların “*bir şeyler yapma/yapabilme*” isteğinin, **şeffaflık eksikliğinden kaynaklı olarak kamu idarelerine duyulan güvensizlikle birleşmesiyle**, hiçbir bilgi, deneyim ve tecrübesi olmayan kişilerin yangın sahalarına gitmesine, sosyal medyadan yapılan gerçek ve izan dışı paylaşımlarla destek değil köstek olma noktasına gelinmesine, canla başla yangınları söndürmeye çalışan Orman Genel Müdürlüğü personelinin motivasyonunun zedelenmesine, sorunun özünden uzaklaşarak karmaşa ortamı yaratılmasına sebep olmuştur. Yurttaşlar ve STK’lar, katılımçılık ve şeffaflık temelinde alınan kararlara dair Devlet tarafından verilen söz, taahhüt ve uygulamayı izlemeli, denetlemeli, sorgulamalı ve eksik/hatalı olan işlemlere karşı gerek idari, gerekse yargısal süreçleri devreye sokmalıdır.

Giderek etki ve kapsamı büyüyen, çevre sorunu olmaktan çıkıp bir varoluş sorunu haline dönüşen meselede, demokratik hukuk devleti esaslarının dışlanması, yasal idare ve etkin kamu hizmeti anlayışından uzaklaşılması, bütün iyi niyetli çaba ve girişimleri anlamsızlaştıracaktır.

İklim değişikliğine sorununun esasına dair çözüm noktasına baktığımızda ise; iklim değişikliğinin bir numaralı sebebi olan **karbon salınımının düşürülmesi için net sıfır karbon hedefi belirlenmesi**, bunun için de **temiz üretim teknolojileri ve yeşil enerji kaynaklarına yönelim** ile sera gazı salınımlarının mümkün olduğunca azaltılması, tamamlayıcı olarak da **ormansızlaşma eğiliminin** tersine çevrilmesi ile mümkün olduğunca ağaç dikilerek ve toprağın, denizlerin ve sulak alanların **karbon depolama kapasitelerini arttırmak** için çalışmak gerekiyor.

AB'nin "**Yeşil Mutabakat**" ile 2050 yılındakarbon nötr hale gelme hedefi, bugün için büyük bir hedef görünmekle beraber, yaşanan son gelişmeler ile dönüşümün hızlandırılması zorunluluğu ortaya çıkabilir. Ülkemizin de, hızla bu noktaya gelmesi ve kendi "**yeşil proje**"sini ortaya koyması gerekmektedir. Bunun ilk ayağı olacak **İklim Kanunu'nun hızla yasalaştırılması** önem kazanmıştır.

Bakanlık tarafından hazırlandığı düşünölen İklim Kanunu taslağında "*küresel ortalama sıcaklık artışı limitinin sanayi öncesi döneme göre 2°C altında tutmak; ilave olarak ise bu artışın 1,5°C'nin altında sınırlandırılmasına katkı sağlamak*" ibaresi bulunmaktadır. Kanun, bu amaç hükmüyle, daha yasalaşmadan güncelliğini yitirmektedir. Zira, henüz 1,1°C'lik bir artış ile bile aşırı iklim olayları yaşanmaya başlamışken, olayın ciddiyetini "*anlamama*" anlamına gelen bir ifade ile Kanun'un çıkarılması yerinde olmayacaktır.

Tarafımızca, “**İklim İçin Büyük Türkiye Buluşması**” ile belirlenmesi istenen iklim değişikliği politikasına dair hükümler içeren maddeler Kanun’da bulunmakla beraber, tamamıyla çeviri kokan ve bu haliyle daha baştan “*uygulanamama*” güçlüğü içeren bu hüküm ve düzenlemeler, katılımcılıktan da uzak belirlendiği için, soruna çözüm olamayacaktır.

Kanun taslağı ile süreci yönetmek üzere kurulmak istenen “**İklim Değişikliği ve Hava Yönetimi Koordinasyon Kurulu**”; üyeleri itibariyle katılımcılıktan uzak (*TOBB, TÜSİAD, MÜSİAD üyelerinin olduğu Kurul’da Türkiye Barolar Birliği, TÜRK-İŞ, TMMOB yoktur*), oluşum ve yapısı itibariyle etkin çalışma ve kararlarının uygulanma yeteneği sınırlıdır.

İklim değişikliğine “*piyasa temelli çözümler*” olarak emisyon ticareti sistemi (ETS), teşvikler ve diğer çözümleri (*enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji sertifikası ticareti, sonuç odaklı finansman, kapsamlı kredilendirme mekanizmaları*) tanımlayan Kanun taslağının somut bir tarih, uygulamaya geçiş takvimi içermemesi de gözönüne alındığında, yukarıda da belirttiğimiz gibi, uygulanması beklenmeyen bir sürecin tasarlandığını akla getirmektedir.

AB İklim Kanunu’ndan esinlenen ve çoğunlukla çeviri kokan bu kanun taslağının son yaşanan müsilaj tehdidi, orman yangınları ve seller ile ölü doğduğu düşünülmektedir. Zaman yitirilmeksizin, konunun teknik uzmanları ile kanun yapma tekniğine hakim

hukukçuların (*AYM, Danıştay, Yargıtay ve TBB*), alanda çalışan çevre hukuku akademisyenleri ile biraraya gelerek, yeni bir çalışma yapmaları ve **yıl bitmeden önümüzdeki yıllara dair yol haritasını çizme ve uygulanma gücüne sahip bir iklim kanununun TBMM'den geçirilmesi** gerekmektedir.

BM Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) tarafından hazırlanan raporlar, giderek yetkinleşmekte ve öngörülerinin doğruluğu çok kısa zamanda anlaşılmaktadır. Son raporla birlikte, bölgesel değerlendirmelere de yer verilmesi, **Türkiye için kısa, orta, uzun vadeli risk değerlendirmeleri yapılmasına imkan verir hale gelmiştir.** Ülkemizin yakın geleceğinin nasıl şekilleneceği, nerelerde kuraklık, nerelerde aşırı yağış ve seller oluşacağı, deniz seviyesinin yükselmesinden en çok etkilenecek yerlerin nereler olduğu, ne kadarlık bir yükselme beklendiği ve bu yükselmelerin gerçekleşmesi halinde yurttaşların can ve mal güvenliklerinin nasıl etkileneceği konularında sürekli olarak çalışmalar yapan bir kurumsal yapıya ihtiyaç vardır.

İklim değişikliği ve bununla mücadele için sürdürülebilirlik ekseninde yeni bir yol haritası belirlenmesi, ülkenin başta **enerji politikası olmak üzere, sanayi, turizm ve diğer temel politika alanlarında yeni strateji belgeleri, yol haritaları hazırlanmasını** gerektirmektedir. İklim meselesini içermeyen ve/veya ikincil gören mevcut politika, strateji belgeleri geçersiz hale gelmiştir.

Karbon salınımının 2050 yılına kadar ciddi bir oranda azaltılması için, başta kömürlü termik santraller olmak üzere ciddi karbon salınımına sebep olan tesislerin, belli bir program dahilinde kapatılması, enerji üretiminde yenilenebilir enerjilere yönelmesi gerekmektedir. **Yapılması planlanan tüm termik santral projeleri derhal iptal edilmeli, çok eski teknolojiyle ve mevcut çevre yükümlülüklerine dahi uymadan çalışan termik santrallerden başlamak üzere, mevcut santrallerin kapatılması için bir plan oluşturulmalıdır.** Bu yapılmadığı, kömürlü termik santrallerden, fosil yakıtı dayalı enerji üretiminden vazgeçilmediği takdirde, yaşanacak afetler, daha sık ve daha şiddetli olarak tekrarlanacak ve tümüyle insan hatası kaynaklı olduğu için “doğal afet” tanımlaması kullanılamaz hale gelecek, açılacak davalar kapsamında ödenecek tutarlar nedeniyle Devlet’e yeni mali yükler doğacaktır.

Tüm bu süreçlerin inşası sırasında, 1980’li yıllardan bu yana tesis edilen **özelleştirmelerle, kamu hizmeti yürütüm yetenek ve becerisinin zayıfladığını** da görmeliyiz. Sürekli hale gelen orman yangınlarına, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinden haberdar olunmasına, meteorolojik verilerle en sıcak gün ve ayların yaşanmakta olduğunun bilinmesine rağmen, temmuz ve ağustos ayları için daha etkili çözümler üretilmemesi düşündürücüdür. Bugün yaşananlardan ders alınarak, hemen yarın, bir sonraki yangın dönemi beklenmeksizin şimdiden kamu hizmetini en iyi şekilde yerine getirmeye yönelik bir örgütlenmeye gidilmelidir.

Türkiye'ye Sözümüz

Büyük Türkiye buluşması, niceliksel bir biraraya gelmenin ötesinde, yitirmeye başladığımız “acı, sevinç ve kederde bir olma ruhu”nu da canlandırma potansiyelini taşıyan bir sürekli mecra haline gelmelidir. İklim değişikliğini hiç gündeme getirmeden, hatta yok sayarak, yönetimi suçlamak da, kendi sorumluluk/yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini sorgulamaksızın bütün suçu iklim değişikliğine atmak da yersiz, karşı karşıya kaldığımız sorunun büyüklüğü karşısında manasız tepkilerdir. Türkiye ve Dünya için büyük resme odaklanmamız gerekmektedir.

Türkiye Barolar Birliği olarak, işin esasına dair değerlendirme ve tartışmaları uzmanlarına bırakmak, uzmanların bilgi, deneyim ve görüşleri doğrultusunda atılması gereken adımları **hızlı, doğru ve hukuk devletine uygun bir şekilde atmak adına gerekli tüm düzenlemelerin oluşturulmasına katkı vermek için istekli ve gönüllü olduğumuzu**, bir kez daha buradan tüm Türkiye'ye ifade etmek isteriz. Ötesinde, bu işin hepimize bir sorumluluk verdiğinin kabulü ile **TBB tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerden kaynaklı karbon salınımlarını en aza indirmek** için neler yapabileceğimize dair bir arayış sürecinde olduğumuzu, hem karbon salınımlarını azaltmak hem de mevcut salınımların güvenli bir şekilde depolanabilmesi için **ağaç dikme etkinliklerini sürekli hale getirmek** için Çevre ve Kent Hukuku Komisyonu'muzun çalışma yapmakta olduğunu bildiririz.

Saygılarımızla.

Türkiye Barolar Birliği

Çevre ve Kent Hukuku Komisyonu Adına

Av. Gökhan CANDOĞAN